

Bestilling og bruk av tolk – noen anbefalinger

Riktig bruk av tolk er av avgjørende betydning for rettssikkerheten i saker hvor personer med manglende norskkunnskaper er involvert.

Domstolene har et landsdekkende tolkeregister i saksbehandlings-systemet Lovisa. Her finner man en oversikt over tolker rangert etter kvalifikasjoner i ulike kategorier på de fleste tolkespråkene som blir benyttet. Nedenfor gis noen anbefalinger om bruken av dette registeret.

Vi tar også opp en del andre forhold som har vesentlig betydning for at kvaliteten på tolkingen blir best mulig.

Skriftlig oversettelse er også et viktig tema, men det berøres ikke her.

Som vi kommer tilbake til nedenfor, finnes det også et Nasjonalt tolkeregister. Det drives og administreres av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Nasjonalt tolkeregister ligger under fanen "Tolkeportalen" (tolkeportalen.no) nederst til venstre i Lovisa. Her ligger også en rekke andre viktige praktiske opplysninger knyttet til bruken av tolk. Nasjonalt tolkeregister er enkelt å bruke.

Disse anbefalingene beskriver situasjonen slik den er nå. Dette innebærer at det kan komme endringer senere.

Inneholder:

1. Tiltak for kvalitetssikring

- [Når bør tolk bestilles? En eller flere tolker? Tolkespråk.](#)
- [Domstolenes landsdekkende tolkeregister og Nasjonalt tolkeregister](#)
- [Nærmere om prioriteringen ved bestilling av tolk](#)
- [Tilgang til dokumenter for tolken](#)
- [Valg av sal/utstyr](#)
- [Innledning til forhandlingene](#)

2. Enkelte andre spørsmål

- [Tilgang til tolkeregisteret](#)
- [Ajourhold av tolkeregister](#)
- [Bestilling og oppnevning av tolk](#)

Domstoladministrasjonen
Trondheim, 28. oktober 2010

1. TILTAK FOR KVALITETSSIKRING

Når bør tolk bestilles? En eller flere tolker? Tolkespråk

Det er partene som i utgangspunktet bedømmer om det er behov for tolk. Retten har likevel et selvstendig ansvar for at det brukes tolk når dette er nødvendig og for at tolken har tilfredsstillende kvalifikasjoner. Tolk bør brukes hvis en part, en siktet, et vitne, en sakkyndig eller annen som skal forklare seg for retten ikke behersker norsk godt og sikkert.

Tolking er svært konsentrasjonskrevende. Tolken vil derfor trenge jevnlige pauser for å kunne gjøre en forsvarlig jobb. Tolken må også få mulighet til å be om pause ved behov.

Bruk av to tolker i ett språk vil redusere behovet for pauser betydelig og dermed gi en mulighet for mer effektiv tidsbruk uten at dette går ut over tolkingens kvalitet. I tillegg vil bruk av to tolker legge til rette for at den ene tolken kan kvalitetssikre den andre. Ved rettsmøter hvor det skal tolkes ut over noen timer, kan det være mye å vinne ved å bestille to tolker.

Hvilke språk som snakkes hvor, kan være et problem. I utgangspunktet er det partene som opplyser om hvilket språk og dialekt det skal bestilles tolk i. Som en hjelp til dem som skal bestille tolker, er det laget en oversikt i tolkeportalen.no over hvilke språk som snakkes hvor, og hvilke land/stater som har de forskjellige språkene. Vær oppmerksom på at det er store dialektforskjeller innenfor enkelte språk, for eksempel arabisk og kurdisk. Hvis partene ikke har gitt opplysninger om dette, kan det være behov for først å klargjøre hvilken dialekt den som det skal tolkes for snakker, for deretter å finne en tolk som behersker denne dialekten.

▲ Til toppen

Domstolenes landsdekkende tolkeregister og Nasjonalt tolkeregister

Domstolenes landsdekkende tolkeregister er et aktørregister i Lovisa. For mange av tolkene som står oppført der, er kvalifikasjonenes deres angitt, men det er også mange som står oppført uten noen kvalifikasjonskategori. Tolkeregisteret i Lovisa er inndelt i følgende kvalifikasjonskategorier:

- Kategori 1: Statsautoriserte tolker/translatører med tolkeutdanning fra universitet/høyskole
- Kategori 2: Statsautoriserte tolker
- Kategori 3: Statsautoriserte translatører (prioriteres etter kategori 4, tolkeutdannet)
- Kategori 4: Tolkeutdannende fra universitet/høyskole (prioriteres før kategori 3)
- Kategori 5: Tolker som har gjennomført en tospråklig test (ToSPoT), med et resultat over minimum poenggrense
- Kategori 6: De som har gjennomført en tospråklig test, ToSPoT, med et resultat under minimum poenggrense
- Kategori 7: Språk uten test

I Nasjonalt tolkeregister har personer i kategori 5 både bestått ToSPot (en enkel gloseprøve) fra IMDi og vært gjennom kurset Tolkens ansvarsområde (TAO). I Lovisa er kravet kun ToSPot.

Ellers er de 5 første kategoriene ovenfor de samme som i Nasjonalt tolkeregister på tolkeportalen.no, med unntak av at kategori 4 i Lovisa er kategori 3 i Nasjonalt tolkeregister. Kategori 4 i Lovisa prioriteres derfor foran kategori 3.

Som det framgår foran, utgjør statsautoriserte tolker med og uten tolkeutdanning de to øverste kategoriene. Statsautorisasjonsordningen for tolker har eksistert i ca 10 år, og det er til nå gjennomført autorisasjonsprøve i 20 språk.

▲ Til toppen

Tolkeutdanning (kategori 4), som blant annet innebærer opplæring i tolkeferdigheter og tolkens yrkesetikk, er gjennomført i over 30 språk. Den tospråklige testen ToSPoT, kategori 5 og 6, foreligger på over 70 språk.

Tolker i kategori 5 og 6 har som nevnt gjennomført ToSPoT. En person som har bestått denne testen (kategori 5), anses av IMDi for å være i en rekrutteringskategori og har ikke uten videre de ferdighetene som skal til for å gjennomføre tolkeoppdrag på en forsvarlig måte. Personer som har gjennomført testen med resultat under minimum poenggrense (kategori 6), har ikke de språklige basiskunnskapene som anses nødvendig for å opptre som tolk.

Siden domstolenes landsdekkende tolkeregister er en del av domstolenes saksbehandlingssystem Lovisa, vil alle personer som er benyttet som tolk i domstolene automatisk bli lagt inn som aktører i dette tolkeregisteret. Dette er noe av bakgrunnen for at mange personer er oppført i tolkeregisteret uten kvalifikasjonskategori. Dette er tolker som er benyttet i en eller flere saker, og som ikke har sendt inn dokumentasjon på kvalifikasjoner, eller som ikke har dokumenterbare kvalifikasjoner. Kvalifikasjonskategori 7 er personer som tolker i språk der det ikke er utarbeidet tospråklig test (ToSPoT).

For mange domstoler kan situasjonen være at det på flere av de aktuelle tolkespråkene ikke finnes noen tolker i domstolenes tolkeregister med dokumenterte kvalifikasjoner (kvalifikasjonskategori 1-5) i nærområdet. I disse tilfellene anbefales det at domstolene undersøker i Nasjonalt tolkeregister om det finnes tolker lokalt som har slike kvalifikasjoner. Et slikt søk bør også gjøres hvor den eller de personer man finner i domstolenes register står oppført med kvalifikasjonskategori 5. Siden det ikke er gjennomført noen ”vask” av domstolenes tolkeregister mot Nasjonalt tolkeregister, er det grunn til å tro at det finnes tolker som står oppført med en kvalifikasjonskategori i Nasjonalt tolkeregister, men som ikke står oppført med noen kvalifikasjonskategori i domstolenes tolkeregister.

▲ Til toppen

Nærmere om prioriteringen ved bestilling av tolk

Tolken i øverst tilgjengelige kvalifikasjonskategori bør alltid kontaktes først. Bare hvis vedkommende tolk ikke er ledig på tidspunktet for rettsmøtet eller man til tross for gjentatte forsøk ikke oppnår kontakt med vedkommende, kan man henvende seg til tolk i en lavere kvalifikasjonskategori.

Ved å gå inn i Lovisa, Søk, Tolker og søke på de ulike tolkespråkene, får man fram listen over tolker i aktuelt tolkespråk. Deretter klikker man i kolonnen ”Kvalifikasjon” Da kommer først de tolkene som ikke er oppført med kvalifikasjonskategori. Deretter følger tolkene med angitt kvalifikasjonskategori fra kategori 1 til 6, dvs de som er best kvalifisert kommer først.

Ved søk i Nasjonalt tolkeregister på tolkeportalen.no vil man automatisk få opp de tolkene som har best/høyest kvalifikasjonskategori først.

Det anbefales at kategori 4 i domstolenes register prioriteres før kategori 3, slik at prioriteringen blir i samsvar med Nasjonalt tolkeregisters prioritering.

Ved tolker i samme kategori, bør man i utgangspunktet velge en tolk som har kort reiseavstand til rettsstedet, men særlig ved større eller mer krevende tolkeoppdrag bør også tolker med noe lengre reisevei til rettsstedet vurderes før man går ned en kvalifikasjonskategori.

I språk hvor det finnes tolker i kategori 4 og bedre bør det som regel ikke bestilles tolker i kategori 5. Hvis det ikke er mulig å få tak i en tolk i noen av de fire beste kvalifikasjonskategoriene i nærheten ved hjelp av tolkeregisteret i Lovisa, bør man som nevnt undersøke om det finnes en kvalifisert tolk i Nasjonalt tolkeregister på tolkeportalen.no. Hvis man

heller ikke der finner noen tolk i noen av de fire høyeste kategoriene med bopel i nærheten av domstolen, bør man av rettssikkerhetsmessige hensyn overveie å bestille tolk utenfor domstolens nærområde og eventuelt fra en annen del av landet. Det er en betydelig forskjell i tolkefaglig bakgrunn mellom tolker i kategori 4 og 5.

Hvis det finnes tolker i det aktuelle språk med kategori 4 eller bedre, men som ikke er ledige på det tidspunkt saken er berammet, bør det overveies om saken skal omberammes. Hvis det er snakk om tolking av relativt kort varighet, bør man vurdere bruk av skjermtolking, dvs. at tolken deltar pr. videokonferanse, som alternativ til utsettelse av saken dersom man da kan benytte en ledig tolk i det aktuelle språk i kategori 4 eller bedre.

Personer i kategori 6 har ikke de språklige basiskunnskaper som må anses som et absolutt minimum, og de bør ikke brukes.

Unntak fra kvalifikasjonskrav bør bare gjøres for tolkespråk som verken finnes i domstolens register med angitt kvalifikasjon 5 eller bedre eller i Nasjonalt tolkeregister. Her kommer man ikke utenom å bruke tolk uten dokumenterte kvalifikasjoner. Den som har bestilt tolk, bør sørge for at rettens leder er oppmerksom på at tolken ikke har dokumenterte kvalifikasjoner, slik at det kan tas hensyn til dette under tolkingen. Ved slike unntak bør dessuten domstolen melde behovet til det nasjonale tolkeregisteret, slik at det kan iverksettes tiltak for å utdanne tolker på nye språk. Videre bør tolker uten dokumenterte kvalifikasjoner henvises til IMDi for nærmere råd og veiledning, testing og eventuelt kurs.

Hvis domstolen bestiller tolk gjennom en tolkeformidlingstjeneste, bør tolkeformidleren pålegges å opplyse om tolkens kvalifikasjoner etter den rangeringen som er brukt i Nasjonalt tolkeregister. Det anbefales også at kvalifikasjonene til den tolken som formidles, kontrolleres mot tolkeregisteret i Lovisa og Nasjonalt tolkeregister etter rangeringen som er angitt ovenfor for å sjekke om tolkeformidlerens opplysninger stemmer. Formidleren bør gjøres kjent med de kvalifikasjonskrav domstolen stiller.

Den som har bestilt tolken, skal gjøre rettens leder kjent med hvilken kvalifikasjonskategori tolken tilhører.

[▲ Til toppen](#)

Tilgang til dokumenter for tolken

Det fremgår av yrkesetiske retningslinjer for tolker at tolken skal forberede seg nøye til sine oppdrag. Det er domstolens ansvar å sørge for at tolken gis mulighet til dette ved å få relevante dokumenter tilsendt på forhånd.

Dette kan i sivile saker i tingretten være stevning, tilsvær, sluttinnlegg og eventuelle utdrag, i enedommersaker politiets begjæring og siktelse og i meddomsrettssaker tiltalebeslutning, bevisoppgave og eventuelle utdrag.

I sivile ankesaker med tolk bør den ankende part gis beskjed om at faktisk utdrag skal lages i ett ekstra eksemplar som tolken skal få. I straffeanker bør tolken få tilsendt de samme dokumentene som fordeles til fagdommerne i straffesaker.

Tolken bør som støtte for tolkingen også få skriftlige bevis som det leses opp fra under forhandlingene.

Valg av sal/utstyr

Tolkingen av den minoritetsspråkliges forklaring vil normalt skje konsekutivt mens forhandlingene for øvrig som oftest kan tolkes simultant dersom simultantolk er tilgjengelig. Det er best om simultantolkingen kan skje fra en tolkeboks, hvis det er tilgjengelig. Det finnes også et mobilt tolkeanlegg med mikrofon med sender til tolken og det nødvendige antall hodesett med mottakere til tolkebrukerne. Slikt tolkeanlegg kan, hvis det ikke er tolkeboks i salen, fungere bra i saker med flere tolkebrukere.

Innledning til forhandlingene

Ved innledningen til forhandlingene bør rettens leder avklare hvordan tolkingen skal foregå. Normalt skal tolken oversette alt som sies. Av hensyn til partene kan det være grunn til å minne om at tolken er nøytral og at tolken har taushetsplikt. Tolken bør ikke brukes til andre oppgaver enn å tolke. Videre bør rettens leder minne aktørene på at de bør snakke i korte sekvenser og tilpasse talehastigheten. Tolken bør minnes om at han/hun bør si fra hvis tolkingen ikke kan skje på forsvarlig måte eller hvis tolken har behov for pause.

Retningslinjer for god tolkeskikk ligger under tolkeportalen.no.

▲ Til toppen

2 ENKELTE ANDRE SPØRSMÅL

Tilgang til tolkeregisteret

Alle dommere, dommerfullmektiger og saksbehandlere har tilgang til tolkeregisteret i Lovisa. På forespørsel om tolker fra påtalemyndigheten, advokater og parter i sivile saker bør følgende opplysninger kunne gis: Navn, adresse, registrerte kvalifikasjoner, tolkespråk og morsmål. Alminnelige regler om taushetsplikt for personopplysninger kommer til anvendelse.

Forespørsler om tilgang til registeret og opplysninger fra registeret til andre enn de som er nevnt over, bør henvises til domstolens ledelse. Det samme gjelder forespørsler om generell informasjon vedrørende registeret.

Ajourhold av tolkeregister

Alle som har tilgang til Lovisa, kan opprette en tolk med alle opplysninger unntatt kvalifikasjonskategori. Oppdatering av kvalifikasjonskategori gjøres inntil videre av en person i Oslo tingrett som har fått definert rolle som tolkekvalifikasjonsredigerer.

▲ Til toppen

Bestilling og oppnevning av tolk

Når det er bestilt tolk på e-post eller pr. telefon, registreres tolken i Lovisa ved å innhente oppgaven "Registrer tolk". Der bekreftes bestillingen ved bruk av malen "Innkalling av tolk". Kopi av innkallingen sendes partene slik at de har muligheten til å gi tilbakemelding om inhabilitet på forhånd og domstolen har mulighet til å innkalle en annen tolk. Selve oppnevningen finner som regel ikke sted før ved innledningen av forhandlingene etter at det er klarlagt at tolken er habil og etter at partene har uttalt seg om oppnevningsspørsmålet. Oppnevningen kan også foretas på forhånd ved bruk av malen "Oppnevning av tolk". Partene gis i så fall anledning til å uttale seg før oppnevningen foretas, jf. domstoloven § 138, straffeprosessloven § 141 første ledd og Schei m. fl. Tvisteloven, jf. kommentarutgave, side 1191, under punkt 6.

Det bør noteres i rettsmøtebildet at det er bestilt tolk, eventuelt for hvem og på hvilket språk og kvalifikasjonskategori, for eksempel: Polsk tolk for saksøkte, navn på tolk og kategori 1.